

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 10, Sayı 27, Temmuz 2023 / Volume 10, Issue 27, July 2023

YAHYA MAHLASLI BİR ŞAİRE AİT BİR NASİHATNAME

A Nasihatname From A Poet With The Pseudonym Yahya

Makale Türü/ Article Types : Arařtırma Makalesi/ Research Article
Geliř Tarihi/ Received Date : 06.04.2023
Kabul Tarihi/ Accepted Date : 05.07.2023
Sayfa/ Pages : 271-292
DOI Numarası/ DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2023.242>

Ahmet Serdar ERKAN

(Dr.), MEB, e-mail: asemata66@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0425-795X>

Atıf/Citation

Erkan, Ahmet Serdar, "Yahya Mahlaslı Bir Şaire Ait Bir Nasihatname", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 10/27, 2023, s. 271-292.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 10, Sayı 27, Temmuz 2023.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 10, Issue 27, July 2023.

ISSN: 2148-5704

YAHYA MAHLASLI BİR ŞAİRE AİT BİR NASİHATNAME

A Nasihatname From A Poet With The Pseudonym Yahya

Ahmet Serdar ERKAN

Öz: Arapça “na-sa-ha” üçlü kökünden türetilmiş olan nasihat, kendi iradesiyle doğru yolu bulamayan birine, onun iyiliğini düşünerek kötü ve yanlış davranışlardan uzaklaştırmak veya yol göstermek amacıyla söylenen sözlere denir. Nasihatname ise toplum hayatını daha yaşanılır kılmak için iyi ve ahlaklı insanlar yetiştirmek amacıyla yazılan öğütlerle dolu mensur ya da manzum eserlerdir. Nasihatnameler bir zümre için yazılabileceği gibi toplumun tamamı için de yazılabilir. Toplumların daha çok çözülme dönemlerinde kaleme alınan nasihatnameler, Türk edebiyatında özellikle Türklerin Müslüman olduktan sonraki döneminde görülmüş olup daha sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Edebiyatımızda birçok şair bu tarz eserler yazmıştır. Yaşadığı toplumun problemlerini bilen ve bunlara çeşitli çözüm yolları üretmeye çalışan şairler, bunu yaparken çoğu kez sade bir dil kullanmıştır. Makale konumuz olan nasihatname ise “Yahya” mahlaslı bir şaire aittir. “Fî Beyân-ı Kasîde-i Naşîhat” başlıklı bu eser, İBB Atatürk Kitaplığının nadir eserler bölümünde “Bel_Yz_K.001604” demirbaş numarasına kayıtlı mecmua ile Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesinde 06 Hk 1637/5 demirbaş numarasına kayıtlı mecmuanın içinde yer almaktadır. Bu nasihatnamenin müellifi olan Yahya için kesin bir kanaat ileri sürecektir delilimiz yoktur. Şairin tespiti için edebiyat tarihimizdeki 18 Yahya mahlaslı şair üzerinden bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Eser, kaside nazım şekli ile yazılmakla birlikte bu nazım şeklinin methiye, tegazzül, dua gibi bölümleri bu şiirde bulunmamaktadır. Nasihatnamede “dünyanın faniliği, ölüm ve sonrası, nefsin hileleri” gibi konular etrafında öğütler verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nasihat, nasihatname, ahlak, kaside, pend, tasavvuf, toplum

Abstract: Nasihat, derived from the trilateral root "na-sa-ha" in Arabic, refers to the words spoken to someone who is unable to find the right path on their own, with the intention of steering them away from bad and wrong behaviors and guiding them towards their well-being, out of concern for their welfare. Nasihatnames, on the other hand, are prose or poetic works filled with advice, written with the aim of nurturing virtuous and moral individuals in order to make societal life more livable. Nasihatnames can be written for a specific group or for the entire society. Nasihatnames, which were predominantly written during periods of societal upheaval, particularly emerged in Turkish literature after the Turks embraced Islam and later became more widespread. Many poets in our literature have written works of this nature. Poets who are aware of the problems of the society they live in and strive to come up with various solutions often use a simple language while doing so. The nasihatname that is the subject of our article belongs to a poet using the pseudonym "Yahya". This work, titled "Fî Beyân-ı Kasîde-i Naşîhat" is included in a compilation recorded under the inventory number "Bel_Yz_K.001604" in the rare works section of the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library, as well as in a compilation recorded under the inventory number "06 Hk 1637/5" in the Ankara Adnan Ötügen Provincial Public Library. We do not have definitive evidence regarding the author of this nasihatname. Evaluations have been made based on 18 poets throughout our literary history who used the pseudonym Yahya. The work is written in the form of a kaside, but none of the elements of this poetic form (such as methiye, tegazzül, dua) are present in this poem. The nasihatname offers advice on topics such as the transience of the world, death and the afterlife, and the tricks of the ego.

Key Words: Advice, advice books, morality, kaside, pend, mysticism, society

Giriş

Arapça “na-sa-ha” sülasi kökünden gelen nasihat kelimesi, “bir şeyin safi ve halis olması”;¹ “kendi iradesiyle bir türlü doğru yolu bulamayan kimseye, onun iyiliğini düşünerek kötü ve yanlış davranışlardan uzaklaştırmak veya yol göstermek amacıyla söylenen söz, öğüt”² anlamlarındadır. Bu kelimenin Arapçada başka anlamları da mevcuttur. “Halis, samimi, katıksız olmak; kin, hile ve aldatmanın zıddı olarak iyilik yapmak, dürüst davranmak, doğrulamak” gibi kök anlamlarının yanında hadis dilinde “kendisine nasihatte bulunan kişiye hayır dilemek” anlamı da vardır.³ Farsçada bu kelimenin karşılığı olarak “pend” kelimesi kullanılmaktadır.⁴

Nasihat kelimesiyle “ders çıkarılacak söz” anlamında “nasihat-âmîz”; “nasihatçı” anlamında “nasihat-ger / nasihat-kâr”; “öğüt alan, söz dinleyen” anlamında “nasihat-pezîr” gibi farklı tamlamalar da oluşturulmuştur.⁵ Bu tamlamalardan biri olan “nasihatname” ise din, ahlak, toplum hayatı, meslek ahlakı, yönetim hizmetleri gibi konularda öğütler veren mensur ya da manzum eserlere verilen isimdir. “Pendname” de denir.⁶

İnsanlar, maddi ve manevi varlıklarını korumak ve devam ettirmek gibi birçok ortak amaç etrafında bir araya gelerek toplumsal hayatı inşa etmişlerdir.⁷ Bu hayatı daha yaşanılır kılmak, fertlere doğru yolu göstererek huzuru sağlamak için birçok yazar ve şair de ahlaki ve dinî eserler telif etmişlerdir. Bu eserlerden biri olan nasihatnamelerde, toplumdaki bozulma emaresi gösteren alanlarda çözüm önerileri içeren öğütlere yer verilmiştir.

Genel olarak mesnevi nazım şekli ile yazılmış olan nasihatnameler; dinî, tasavvufî ve didaktik eserlerdir. Dilleri de oldukça sade ve anlaşılırdır. Okuyucuya verilmek istenen mesaj, sanatlı ve süslü ifadeler içinde perdelenmemiştir. Zira bu eserlerde asıl maksat insanların iç dünyalarına ulaşabilmek, orayı yeniden inşa edebilmek düşüncesidir.⁸ Bu sebeple Müslüman toplumlarda ahlaki değerler kuru bir öğretinin ötesinde hayatta uygulanır yönleriyle ele alınmıştır. Yani nasihatnamede müellif, teorik ahlaktan ziyade ahlakın uygulamasına önem vermiş, dinin emir ve yasakları ile gelenek ve töre ahlakı içinde yapılması veya yapılmaması gereken davranışları eserine konu etmiştir.⁹

Türklerin bu tarzda nasihat kitaplarını yazma süreçleri Müslüman olduktan sonraki dönemlerine rastlamaktadır. Ancak ilerleyen zamanlarda Türk edebiyatında bu türe çok rağbet olmuş ve en üst seviyesine ulaşmıştır. Zira bu eserler sayesinde yeni dinin gerek ameli ve gerekse itikadi hükümleri müelliflerce halka anlatılmak istenmiş, böylece mensup olduğu dinin kaidelerinden haberdar ve onu hayatına taşıyabilen bir toplum kurmak arzu edilmiştir. Bu amaçla gerek Kur’an ve hadisler gerekse Hz. Peygamber, sahabe ve İslam büyüklerinin hayatları çerçevesinde yazılan nasihatnamelerle insanlara “*emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker*” çizgisinde öğütler verilmiştir. Bu sayede İslamiyet’in kabulünden hemen sonra ortaya çıkan ilk anlatılardan itibaren Türklerin sözlü ve yazılı edebiyatlarında öğüt, hikmet gibi kavramlar ön plana çıkmıştır.¹⁰

¹ Arif Erkan, Arapça-Türkçe Büyük Sözlük, (İstanbul: Huzur Yayınevi, 2006), 1119.

² Yaşar Çağbayır, Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Büyük Türkçe Sözlük, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007), 3495.

³ Rıdvan Canım, Türk Edebiyatında Türler, (Ankara: Grafik Yayınları, 2020), 224.

⁴ Mehmet Kanar, Farsça-Türkçe Sözlük, (İstanbul: Say Yayıncılık, 2013), 419.

⁵ İsmail Parlatur, (Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, 2012), 1266.

⁶ Yaşar Çağbayır, (Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin söz varlığı Büyük Türkçe Sözlük, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016), 4324.

⁷ Özer Ozankaya, Toplum Bilime Giriş, (Ankara: S Yayınları, 1982), 3-5.

⁸ Rıdvan Canım, Türk Edebiyatında Türler, (Ankara: Grafik Yayınları, 2020), 225.

⁹ İskender Pala, “Nasihatname”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* 32 (2006): 409.

¹⁰ Ayşe Parlakkılıç Mucan, “Türk İslam Edebiyatında Manzum Nasihat-nameler ve Uralı Yakub Oğlu Hüseyin’in Miftâh-ı Cennet’i” (Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2020), 13.

Nasihatnamelerin ilham kaynağı Kur'an ve hadisler olmuştur. Kur'an'da hem nasihat emredilmiş¹¹ hem de hayatın birçok alanıyla ilgili nasihatler verilmiştir. Örneğin, Asr suresinde¹² insanlara nasihat etmek ve zorluklara sabretmek emredilirken Lokman suresinde¹³ ise bir babanın şefkat dolu ifadelerle oğluna nasihatler ettiği bir sahne gözler önüne serilmiştir.

Bu ayet ve surelerin yanında hadislerde de nasihat açıkça emredilmiş,¹⁴ dinin bir nasihat olduğu belirtilmiş,¹⁵ nasihat edenin dinlenilmesi gerekliliğine¹⁶ ve nasihatın Müslümanlık için olmazsa olmaz bir şart olduğuna¹⁷ dikkat çekilmiştir.

Bu iki unsurdan kaynağını alan İslami öğretiyle iç içe geçmiş Türk ahlak ve töresine ait anlatılara Dede Korkut Hikâyelerinden Dîvânu Lugâti't-Türk'e, Kutadgu Bilig'den Atebetü'l-Hakâyık'a kadar birçok ilk dönem eserlerinde rastlamak mümkündür. Örneğin; misafiri güzel ağırlamak, güzel bir yemeği başkaları ile paylaşmak, ekşi suratlı olmamak, yumuşak huylu ve cömert olmak, mal sahibi olunca kibre kapılmamak, arkadaşlarla iyi geçinmek, herkese elden geldiğince iyilikte etmek Dîvânu Lugâti't-Türk'te verilen tavsiyelerden sadece birkaçıdır.¹⁸

Bu çalışmamıza konu olan Yahya mahlaslı bir şaire ait nasihatname ise kaside nazım şekliyle yazılmıştır. "Fî Beyân-ı Kaside-i Naşîhat" başlıklı nasihatname, aruzun hecez bahrinde "mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün" vezniyle yazılmış 125 beyitlik dinî ve tasavvufî bir eserdir.

1. Nasihatname'nin Şairi Yahya Hakkında

Bu kasidenin şairi olan Yahya'nın edebiyat tarihi kaynaklarımızda ismi geçen 18 Yahya'dan¹⁹ hangisi olduğu belli değildir. Ancak bu sayı mecmulardan İ nüshasında yer alan H 1201 tarihinden sonra doğan şairlerin elenmesiyle 11'e düşmektedir. H 1201 yılından önce doğmuş olan şairleri gösteren tablo aşağıdadır:²⁰

¹¹ "Sizden hayra çağırın, iyiliği emreden ve kötülüklerden meneden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır. Âl-i İmrân 3/104 (Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Kur'an-ı Kerim Meâli, (Ankara: DİB Yayınları, 2009), 62.)". Bu ayette Allah, bütün insanlığı hayra çağırıp iyiliği emreden ve kötülüklerden meneden bir grubun toplumdaki varlığının önemine dikkat çekmektedir.

¹² 1-2. *And olsun zamana ki insan gerçekten zıyan içindedir. 3. Ancak iman edip salih amel işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değildir).* Asr 103/1-3 (Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Kur'an-ı Kerim Meâli, (Ankara: DİB Yayınları, 2009), 601.)

¹³ Lokman suresi 31/1-34 (Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Kur'an-ı Kerim Meâli, (Ankara: DİB Yayınları, 2009), 410.)

¹⁴ *Sizden birinizin gönlünden din kardeşine karşı faydalı bir nasihat geçerse, onu ona söylesin.* İbn-i Adî I, 251. (İmam Suyutî, el-Camiu's-sağır, 1, çev. Seyit Avcı (Konya: Serhat Kitabevi, 2013), 167.). *Mümin müminin kardeşidir, her halde kardeşine nasihat eder.* Zebîdî, VI, 240. (İmam Suyutî, el-Camiu's-sağır, 3, çev. Seyit Avcı (Konya: Serhat Kitabevi, 2013), 360.)

¹⁵ *Din, nasihatıdır.* Buhârî, îmân 42; Müslim, îmân 95; Ebû Dâvûd, Edeb 59; Tirmizî, Birr 17; Nesâî, Beyat 31, 41. (İmam Suyutî, el-Camiu's-sağır, 2, çev. Seyit Avcı (Konya: Serhat Kitabevi, 2013), 154.) / İmam Nevevî, *Riyazüs Salihin Metin Çeviri*, 3, çev. Emin Özaşar, Bünyamin Erul (Ankara: DİB Yayınları, 2020), 207. *Din, Müslüman liderlerle bütün Müslümanlar için nasihatten ibarettir.* Taberânî, Evsat, II, 42; İbni Asâkir, IX, 307; Heysemî, I, 87. (İmam Suyutî, el-Camiu's-sağır, 2, çev. Seyit Avcı (Konya: Serhat Kitabevi, 2013), 165.)

¹⁶ *Akıllı kimseden nasihat isteyen ki doğru yolu bulasınız, onu dinlememezlik etmeyin ki pişman olmayasınız.* İbn-i Hacer, Metâlib, XII, 106; İbn-i Arrâk, 1, 215. (İmam Suyutî, el-Camiu's-sağır, 1, çev. Seyit Avcı (Konya: Serhat Kitabevi, 2013), 186.)

¹⁷ *Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkı altıdır; karşılaştığında kendisine selam ver, davet ettiğinde davetine icabet et, nasihat istediğinde kendisine yol göster, aksırıp elhamdülillah dediğinde ona yerhamükellah de, hastalandığında kendisini ziyaret et, öldüğünde de cenazesine katıl.* Müslim, Selâm 5. (İmam Suyutî, el-Camiu's-sağır, 2, çev. Seyit Avcı (Konya: Serhat Kitabevi, 2013), 51.)

¹⁸ Ayşe Parlakkılıç Mucan, "Türk İslam Edebiyatında Manzum Nasihat-nameler ve Uralı Yakub Oğlu Hüseyin'in Miftâh-ı Cennet'i" (Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2020), 14.

¹⁹ Nail Tuman, (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), *Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Ankara: Büro Yayınları, 2001), 150, 1313-1319, 1362.

²⁰ Şairlerle ilgili bilgiler Tufe-i Nâ'ili'den alınmıştır (Nail Tuman, (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), *Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Ankara: Büro Yayınları, 2001), 150, 1313-1319, 1362.).

No	Şair (Mahlas / İsim / Meslek)	Doğum Tarihi	Ölüm Tarihi
1	Yahya, Enderunî Çukadar Yahya Bey, ?	?	Kanuni devri şairlerinden
2	Yahya, Emin Köse Yahya Efendi, Müderris	H 892, M 1487	Muharrem H 968, M 1560
3	Yahya, Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi, Müderris	H 900, M 1495	H 978, M 1571
4	Yahya, Dukakinzâde Yahya Bey, Evkaf Mütevellisi	?	H 990, M 1582
5	Yahya, Müeyyedzâde Yahya Efendi, Bursa Kadısı	?	Recep H 1040, M 1630
6	Yahya, Bostanzâde Yahya Efendi, İstanbul Kadısı	?	H 1049, M 1639
7	Yahya, Şeyhülislam Yahya Efendi, Şeyhülislam	H 960, M 1552	18 Zilhicce 1053, M 1644
8	Yahya, Yahya Şehid Efendi, Sofya Müftüsü	?	H 1083, M 1672
9	Yahya, Yahya Dede Efendi, Bağdat Mevlevihanesi Şeyhi	?	H 1100, M 1688
10	Yahya, Şeyh Yahya Efendi, Hoca Sa'deddin Tekkesi Şeyhi	H 1054, M 1644	9 Zilhicce 1109, M 1697
11	Yahya, Yahya Efendi, ?	?	H 1181, M 1767

Elimizde iki nüshası olan “nasihatname”nin hangi Yahya’ya ait olduğuna dair ikinci ölçütümüz ise bu 11 şairden elimizde *Dîvân*’ı olanların şiirlerinde bahsedilen “nasihatname”nin olup olmadığını tespit olacaktır.

Öncelikle Kanuni devri şairlerinden olan Enderunî Çukadar Yahya Bey’in elimizdeki tek şiiri Sultan Süleyman’ın oğlu Şehzâde Mustafa için yazdığı mersiye dir. Ancak bu mersiye bahsi geçen şaire ait olmayıp Taşlıcalı Yahya’ya aittir.²¹ Diğer şiirleri tespit edilemediği için bu şairin çalışma konumuz olan “nasihatname”nin şairi olup olmadığı hakkında bir fikir yürütülememektedir.

Müeyyedzâde Yahya Efendi, şiir ve inşada çok başarılı bir isim olmasına rağmen günümüze ulaşmış eseri veya şiirleri bilinmemektedir.²² Tıpkı Enderunî Çukadar Yahya Bey gibi bu şair hakkında da şiirleri bilinmediği için bir kanaat oluşmamaktadır.

Şiirleri bilinmeyen bir diğer şair de Yahya Şehid Efendi’dir. Bu şairin de “nasihatname”nin şairi Yahya olup olmadığını değerlendirecek bir belge veya kayıt elimizde yoktur. Şair Yahya Dede’ye ait olarak tespit edilen sadece iki şiir vardır. Esrar Dede’nin tezkiresinde yer alan bu şiirler Bağdat valisi İbrahim Paşa’nın yaptırdığı cami için düşürülen bir tarih mısrası ile bir Farsça rubaidir.²³ Şair Yahya Dede hakkında da diğer şairler gibi başka şiirlerine rastlanmadığı için kesin bir düşünce belirtemiyoruz.

Emin Köse Yahya Efendi ise bilhassa Arapça ve Farsçayı iyi bilmesi, Arapça kasideler yazması ve inşada da çok mahir oluşuyla dikkat çekmiştir.²⁴ Ancak Yahya’ya ait olan “nasihatname”nin dili oldukça sadedir. Aynı şekilde bu isme ait şiirler de elimize ulaşmamıştır.

Şeyh Yahya Efendi ise daha çok ilahileriyle tanınan bir isimdir.²⁵ Diğer 7 şair gibi elimize ulaşan bir divanı olmaması sebebiyle aynı şekilde eserin müellifi olan Yahya olup olmadığı hakkında bir kanaat ileri sürememekteyiz.

Bostanzâde Yahya Efendi, 17. yüzyıl şairlerindedir. *Tuhfetü’l-Ahbâb, Fî Beyân-ı Vak’a-i Sultan Osman, Gül-i Sad-Berg* ve *Mir’âtü’l-Ahlâk* isimlerinde dört eseri vardır. Bunlardan bilhassa “Mir’âtü’l-Ahlâk” adlı eseri mensur bir eserdir. Bu eserin özellikle baş taraflarında edebî gücünü ortaya koyacak ağır bir üslubu vardır. Bu eserde görüşlerini desteklemek için beyit, mesnevi, rubai gibi şiirlere de yer verir. İlerleyen bölümlerde ağır ve süslü ifadelerin yerini daha anlaşılır ifadelerin aldığını görülmektedir. Manzum olan iki eseri ise *Fî Beyân-ı Vak’a-i Sultan Osman, Gül-i Sad-Berg*’dir.²⁶ Bu eserleri “nasihat” çizgisini dışındadır.

²¹ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-cukadar-yahya-bey> erişim tarihi: 19.03.2023

²² <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mueyyedzade-yahya-mehmed-ali-hisim> erişim tarihi: 19.03.2023

²³ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-yahya-dede-efendi> erişim tarihi: 19.03.2023

²⁴ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/emin-kosesi-yahya-yahya-efendi> erişim tarihi: 19.03.2023

²⁵ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-seyh-yahya-efendi> erişim tarihi: 19.03.2023

²⁶ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-bostanzade-yahya-efendi> erişim tarihi: 20.03.2023

Mir'âtü'l-Ahlâk adlı eserinde de çalışma konumuz olan “nasihatname”ye ait beyit veya beyitlere rastlanılmamıştır.²⁷

Elimizde divanı olan isimlerden Şeyhülislâm Yahya Efendi ise şiirlerinde her ne kadar sade bir dile hatta arkaik kelimelere kullanmış olsa da dinî konulara dolayısıyla şiirlerinde nasihatlere pek az yer vermiştir. *Sâkinâme*'si dışında şiirlerinde tasavvufî bir hava yoktur.²⁸ Tamamında dünyadan el etek çekmeyi öğüt veren “nasihatname” metni ise şairin şiir çizgisine çok uymamaktadır. Ayrıca *Dîvân*'ında bu şiire rastlanmamıştır.²⁹

Taşlıcalı Dukakinzâde Yahya Bey'in hem *Dîvân*'ında³⁰ hem de hamselerinde³¹ “nasihatname” şiiri yoktur. Şair, *Dîvân*'ında sade ve akıcı bir dil kullanmanın yanında atasözünü ve deyimlere de yer vermiştir. *Dîvân*'da toplam 34 kaside vardır. Kasideler, klasik kaside tertibine uygun olarak düzenlenmiştir.³² Başta *Dîvân*'ındakiler olmak üzere şiirlerinde yer yer poetik görüşlerini de dile getiren Yahya, şiir yazmaktan asıl maksadının yâre hâlini arz etmek olduğunu belirtmiş ve âşık olmadan iyi bir şair olunamayacağını vurgulamıştır.³³ Bu durum da şiirlerinde nasihatten çok lirizm esas yaptığına işaret etmektedir.

Beşiktaşlı Yahya Efendi, M 1495 yılında Trabzon'da doğmuştur. “Müderriş” mahlası ile yazdığı şiirleri bir divançe dolduracak kadardır. Şair, şiirlerinde bazen dünya hayatını bazen de kendini sorgulamakta, siyasi ve içtimai meselelere temas etmektedir. Dinî-tasavvufî neşeyle yazdığı şiirleri dikkat çekicidir.³⁴ Bu şiirlerinde halk söyleyişlerine ve Türkçe kelimelere sıklıkla yer verdiği görülmektedir. Eserindeki divan tarzı şiirleriyle tekke şiiri yanında divan şiirini de yazabildiğini göstermek istemiştir,³⁵ denilebilir. *Dîvân*'ında bir tane bile kasidesi olmayan Yahya Efendi'nin³⁶ medrese inşası sırasında padişaha kiremit ihsan etmesi için sunduğu 5 beyitlik bir kasidesi vardır.³⁷ Oldukça basit bir Türkçeyle yazılan bu kasidede şair kısaca meramını arz etmektedir:

.. _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _

Kerem itsen kiremit eylesen ihsân bize
İki âlemde irer rahmet-i Rahmân size

Yapılan meskene ol câme ola eskimeye
Zahmete girmeyesin dikmege kaftan bize

Kış u yaz giyeler anı nice ehl-i duâ
Olsa hem köşeleri Ravza-ı Rıdvân bize

Gice gündüz ideler medh ü senâ Hazretine
Hubb lillâh ideler zümre-i irfân size

Ey [Müderriş] yapagör Hakk için hücreleri
Yapmağın emrini çün eyledi Kur'ân bize (b. 1-5)³⁸

²⁷ Nurgül Sucu, Bostanzâde, “Yahyâ Efendi ve Mir'âtü'l-Ahlâk'ı (İnceleme Metin)” (Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010)

²⁸ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/seyhulislam-yahya> erişim tarihi: 19.03.2023

²⁹ Rekin Ertem, Şeyhülislâm Yahyâ Divanı, (Ankara: Akçağ yayımları, 1995)

³⁰ Esra Bozyiğit, “Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı (İnceleme - Tenkitli Metin - Nesre Çeviri - Sözlük)” (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2021)

³¹ Ayşe Sağlam, “Taşlıcalı Yahya Bey ve Hamsesi” (Doktora tezi, Dicle Üniversitesi, 2016)

³² Esra Bozyiğit, “Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı (İnceleme - Tenkitli Metin - Nesre Çeviri - Sözlük)” (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2021), 29, 36.

³³ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-bey-dukaginzade> erişim tarihi: 20.03.2023

³⁴ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muderris-yahya-efendi-besiktasli> erişim tarihi: 22.03.2023

³⁵ Enis Tombul, Beşiktaşlı Yahya Efendi's Diwan: Text and Textual Analysis, (İstanbul: Boğaziçi University, 2014), 142.

³⁶ Müslüm Yılmaz, Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı Tasavvufî Şahsiyeti ve Dîvânı, (İstanbul: 2014)

³⁷ Nazmi Sevgen, Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı- Menkıbeleri- Şiirleri, (İstanbul: 1965), 7.

³⁸ Nazmi Sevgen, Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı- Menkıbeleri- Şiirleri, (İstanbul: 1965), 7.

Yine bu şaire ait olan bir nasihatname de vardır.³⁹ Her ne kadar “*Kaside-i Beşiktaşlı Yahya Efendi Kuddise sırruhu*” başlığıyla nazım şekli kaside olarak gösterilse de mesnevi nazım biçimiyle, aruzun remel bahrinin “*fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*” kalıbıyla yazılmış 46 beyitlik manzum bir nasihatnamedir. Şair bu metinde dinî ve gündelik hayata dair birtakım tavsiyelerde bulunmuştur.⁴⁰

Şairin yukarıda bahsedilen iki şiirinde ortak bir durum vardır: mahlas kullanmayı. Beşiktaşlı Yahya Efendi’nin *Dîvân*’ında yer alan bazı şiirlerinin mahlassız olduğu görülmektedir. Bu durumun bazen şiirlerin eksik kalmasından bazen de Müderris’in mahlas kullanmamayı tercih etmesinden kaynaklandığını düşünülmektedir.⁴¹ Ancak elimizdeki nasihatnamedeki mahlas Müderris değil Yahya’dır. Ancak Nail Tuman’da 3933. maddede şairin mahlası olarak hem Müderris hem de Yahya isimleri anılmaktadır.⁴² Belki de bu nasihatnamede Yahya mahlasını tercih etmiş olabilir.

Öncelikle şair için Yahya mahlasıyla da anıldığı bilgisinin yanında manzum nasihatname türünde kendisine atfedilen bir eserin varlığına da⁴³ dikkat edildiğinde elimizdeki nasihatnamenin bu şaire ait olma ihtimali var gözükmemektedir. Zira *Dîvân*’ında hiçbir devlet ricali için kaside yazmadığı görülen Yahya Efendi sadece dönemin padişahından, inşa ettirdiği medresenin çatısı için kiremit isteğini arz ettiği 5 beyitlik bir kaside yazmıştır.⁴⁴ Bu kaside de hem kısalığı hem de basit bir Türkçe ile yazılmış olmasıyla dikkat çekicidir. Zira elimizdeki nasihatnamenin sadece nazım şekli kasidedir. Onun haricinde ne övülen biri vardır ne de kasidenin bölümlerinden herhangi biri. Bu kaside, insana manevi dünyasındaki mücadelesinde yol gösterip öğütler veren, sade bir Türkçe ile yazılmış didaktik bir şiirdir. “Müderrislik” yanında “şeyh” kimliğiyle de bilinen Beşiktaşlı Yahya için bu nasihatname, şairin tasavvufi yönü hakkında bilgiler sunan bir örnektir, diyebiliriz.

2. Yahya’nın Nasihatnamesi

Çalışma konumuz olan “nasihatname”, mecmualardan İ nüshasında 60a-64a (5 sayfa), M nüshasında ise 112a-119b (8 sayfa) varakları arasında yer almaktadır. Genel olarak dünyanın faniliği, insanın yaratılış sebebi, ölüm, ahiret hayatı ve bunlara hazırlık yapmanın gereğinin anlatıldığı bir şiirdir. 125 beyitten oluşan bu şiir, başlığıyla uyumlu olarak⁴⁵ kaside nazım şekliyle yazılmıştır.

2.1. Nasihatname’nin Şekil Özellikleri (Biçim, Dil ve Üslup)

Kaside nazım şekliyle yazılmış olan nasihatname toplam 125 beyitten meydana gelmektedir.

Şiir, nazım şekli olarak bir kaside olduğu için kafiye şeması “aa, xa, xa...” şeklindedir. Şiirde redif kullanılmamıştır. Şiir revî harfinden önce elif harfinin yazıldığı “-ân” sesinin tekrarı şeklinde “mürdef kafiye” üzerine oluşturulmuştur (Şiirin ilk üç beyti örnek olarak yazılmıştır):

³⁹ (Büşra Karasu, “Beşiktaşlı Yahya Efendi Adına Kayıtlı Manzum Bir Nasihatname”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9/23, 2022, s. 1-18.

⁴⁰ (Büşra Karasu, “Beşiktaşlı Yahya Efendi Adına Kayıtlı Manzum Bir Nasihatname”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9/23, 2022, s.3.

⁴¹ Enis Tombul, *Beşiktaşlı Yahya Efendi’s Diwan: Text and Textual Analysis*, (İstanbul: Boğaziçi University, 2014), 134.

⁴² (3933) Müderris veya Yahya: Şeyh Yahya Efendi, Şamlı Ömer Efendi’nin oğludur. Trabzonlu, Beşiktaşlı Yahya Efendi dinmekle meşhurdur (Tuman 2001:945).

⁴³ Büşra Karasu, “Beşiktaşlı Yahya Efendi Adına Kayıtlı Manzum Bir Nasihatname”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9/23, 2022, s. 1-18.

⁴⁴ Nazmi Sevgen, *Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı- Menkıbeleri- Şiirleri*, (İstanbul: 1995), 7.

⁴⁵ Şiirin başlığı “Fi Beyân-ı Kaside-i Nasihat”tır. Bazen şiirlerde başlıkta belirtilen nazım şekli ile metnin nazım şekli aynı olmamaktadır (Büşra Karasu, “Beşiktaşlı Yahya Efendi Adına Kayıtlı Manzum Bir Nasihatname”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9/23, 2022, s. 3). Ancak çalışma konumuz olan şiir, başlıkta belirtilen nazım şekli ile yazılmıştır.

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Eyâ dünyâyı sevüp mağrûr ol-**an** (اول - ان)

ĶulaĶ dut ne direm ben saña ey c-**ân** (ج - ان)

Nice bir yatasuñ Ķafletde dâ'im

Ecel ermezden öñdin imdi uy-**an** (اوی - ان)

Uşan olma ki aĶluñ başına dir

Yol uzaĶdur ki yoĶdur Ķad ü pây-**ân** (پای - ان) (b. 1-2)

Beyitlere dikkat edildiğinde 1. beytin 1. ve 2. beytin 2. mısralarındaki kafiyeyi saĶlayan sesler “-ân” deĶil “-an”dır. Ancak bunların imlasında “elif ve nûn” yazıldığına dikkat etmek gerekir. Bu durumda olan diĶer beyitler ise Őu Şekildedir:

“15-utan, 36-kandan, 37, 47, 105-kan, 38-anadan, 41-hakan, 42-düşlerinden, 46-yabândan, 49-çoban, 58-yaraklan, 67-irken, 72-inan, 79-okdan, 82-Yaradan, 84-andan, 102-kıldan, 124-uyan, 125-elden”.

Kaside, aruzun recez bahrinin “mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün” vezninde yazılmıştır. Şiir boyunca bazı vezin aksaklıklarına rastlanmaktadır. Metinde yer alan bu aksaklıklardan bazıları (zihaf, hece düşmeli ulamalar, Őeddeli kelimeler ve vezin gereĶi yapılan ses türemeleri) farklı sembol veya işaretlerle vurgulanmıştır.⁴⁶ AşaĶıdaki 44 no.lu beyitte vezin gereĶi zihaflı okunan “hattâ” kelimesinin ikinci hecesindeki uzun “â” ünlüsü italik olarak gösterilmiştir:

Di imdi bunda aniñ yaraĶın Ķıl

Ki saña raĶmet ide **ĥattâ** Mennân (b. 44)

Şiirin 13. beytinde ise yine vezin gereĶi ikinci mısradaki “nakşını aña” kelimelerinin son hecelerindeki “-ı” ve “-a” ünlülerinin birbirine ulandığını göstermek için aralarına “**ı**” Şeklinde bir alt baĶlantı iŐareti konulmuştur:

Yumayınca ĶiŐi nakşını levĥûñ

DaĶı bir nakş**ıı**aña yazılmaz ey cân (b. 13)

26 no.lu beytin ilk mısraında yer alan “ilm” kelimesini vezne uydurmak için kelimenin ikinci hecesinde ses türemesi yapılmıştır. Bu ses türemesi yay ayaĶ içinde gösterilmiştir:

Pes imdi 'il**(i)**mi yaĶmura beñzer

Döker çün yüzlerine âb-ı nisân (b. 28)

Son olarak da Őeddeli yazılmış bir sözcüğün vezin gereĶi Őeddeli olan harfi tek okunmuştur:

Bu dünyâda belâya Şabr ide gör

ĦaĶ'ıñ sevdüĶi Ķurtulmaz belâdan (b. 48)

Metin dil açısındandır oldukça sadedir. Nasihatname, eski Anadolu Türkçesi imlasıyla yazılmıştır. Bu sebeple Şair, Şiirinde bazı arkaik ek ve kelimeye de yer vermiştir. Bu beyitte eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki olan “-(y)IsAr” eki⁴⁷ ile arkaik bir kelime olan “düriş-”⁴⁸ fiilinin kullanıldığını görmekteyiz:

Hezârân cehd idüben **dürişesin**

'İmâret olmay**ısar** işbu vîrân (b. 62)

⁴⁶ Buradaki uygulamada M. Fatih Köksal'ın “Metin neşrinde vezinle ilgili problemler, bazı tespit ve teklifler (Fatih Köksal, Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2012), 63-81.)” makalesi esas alınmıştır.

⁴⁷ Gürer Gülsevin, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, (Ankara: TDK 2007), 100.

⁴⁸ Cem Dilçin, Yeni Tarama Sözlüğü, (Ankara: TDK Yayınları, 1983), 75.

Ayrıca şiirde arkaik kelime ile kurulmuş birleşik fil yapıları da vardır. “Yarak kılmak”, “yarak eylemek” bunlardan birkaçıdır:

Gel imdi **eylegil** bunda **yarağı**
Ki tâ sen bulasın ol demde ğufrân (b. 109)

Şair, şiirinde deyimlere de yer vermiştir. Örneğin “Kıldan ince kılıçtan keskin” deyimini farklı bir kullanımla şiirde yer aldığını görmekteyiz. Bu da şairin halka nasihat için yazdığı bu şiirinde, halk söyleyişlerine de yer verdiğini göstermektedir:

Sırâta uğrayısardur yoluñ bil
Kılıcdan ince dirlere ince kıldan (b. 102)

Bununla beraber bir başka halk söyleyişi olan atasözlerini de şiirde görmekteyiz. Halk arasında “*Ne ekersen onu biçersin.*” atasözü biraz değiştirilerek nasihatnamede kullanılmıştır:

Ne kim bunda ekerse âhirete
Girü anı biçersin ey Müselmân (b. 122)

Şiirin tamamında çok az Farsça tamlamaya yer verilmiştir. Bununla beraber şiirde iki isim arasında “vav” harfi ile yapılmış basit Farsça bağlaçlara çoklukla rastlanmaktadır. Örneğin “‘ahd ü peymân-71”, “Şâm u Horasân-76”, “şâz u handân- 78” ve “gedâ vü pâdişâh-95” gibi.

Şiirde edebî sanatlardan “ırsal-ı mesel, istiare, istifham, nida, telmih, teşbih, teşhis ve tezat”a yer verilmiştir. Bilhassa “telmih ve teşbih”in çoklukla kullanıldığını görmekteyiz. Aşağıdaki beyitte şair, gönlü levhaya benzetmiş ancak “gönül” kelimesini beyitte kullanmamıştır. Bu açık istiareye⁴⁹ bir örnektir:

Yumayınca kişi naşını **levhüñ**
Dağı bir naşını aña yazılmaz ey cân (b. 3)

Bu beyitte ise ilim yağmura özellikle “nisan yağmuruna” benzetilmektedir. Burada sadece kendisine benzetilen ve benzeyen unsurlarının yer aldığı “teşbih-i belîğ”⁵⁰ yapılmıştır:

Pes imdi ‘il(i)mi yağmura beñzer
Döker çün yüzlerine âb-ı nisân (b. 25)

Son olarak şiirde en çok kullanılan edebî sanat olarak karşımıza çıkan telmih sanatına ise Kur’an’da Araf suresi 12-15. ayetlerde, Şeytan’ın Hz. Âdem’e secde emrine karşı çıkıp Allah’ın huzurundan ve cennetten kovulduğu hadiseye⁵¹ işaret eden aşağıdaki beyitleri örnek gösterebiliriz:

‘Azâzil’den dağı çok mı bilürsin
Ki ‘ucbundan anı red itdi Sübhân

Şeref dutmağdadur bilmekte şanma
Buña tanık durur âyât-ı Kur’ân (b. 16-17)

2.2. Nasihatname’nin İçerik Özellikleri

Nasihatnamenin daha ilk beytinde, şiirin içeriği hakkında bir ipucu verilmektedir. Şöyle ki şair; 1. beyitte, “*Ey cân, ben sana ne dersem (ona) kulak tut!*” diyerek şiirin öğretici bir maksatla yazıldığına dikkat çekerken 72. beyitte, “*(Ey cân,) öğüdümü tut, (sana söylediğim) bu sözlerime inan!*” cümleleriyle okuyucuya metnin yazılış amacını yeniden hatırlatmaktadır:

Eyâ dünyâyı sevüp mağrûr olan
Kulak dut ne direm ben saña ey cân (b. 1)

⁴⁹ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, (Ankara: TDK Yayınları, 1995), 412.

⁵⁰ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, (Ankara: TDK Yayınları, 1995), 409.

⁵¹ Araf 7/12-15. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Kur’an-ı Kerim Me’âli, (Ankara: DİB Yayınları, 2009), 150-151.

Seni aldar bu dünyâ bî-ḥabersiz
Ögüdüm dut bu sözlerime inan (b. 72)

Şair, “Ey cân!” diye seslendiği okuyucusuna “gaflette yatmamasını, sübhan olan Allah’ın onu kulluk için yarattığını bilmesini, mal ve mülkünün ona fayda vermeyeceğini, gönlünden ucb kirini temizleyip yerine doğruluk ve muhabbeti koymasını, Şeytan gibi ilim sahibi olmak değil onu yaşamanın insana fayda vereceği...” tarzda birçok nasihat etmektedir.

Yahya, bilhassa kendine farklı unvanlar vererek toplumda öne çıkan ama aslında kendine bile fayda vermeyen tipler için sert uyarılarda bulunur. Bunlar “âlimlik” ve tabiplik” davasında bulunan kişilerdir. Ucb ehli bir âlim için Azâzil’i yani Şeytan’ı örnek vermektedir. Bu zat dışını süslese de içi uryan yani marifetullahtan çıplaktır. Ayrıca okuduğu da fitneden başka bir şey değildir:

Benem ‘âlim deyü da‘vâ kılırsın
 Şuña mı irdi ‘ilmüñ billâh utan
 ‘Azâzil’den daḥı çok mı bilürsin
 Ki ‘ucbundan anı red itdi Sübhân
 Şeref dutmaḳdadur bilmekde şanma
 Buña tanık durur âyât-ı Kur’ân
 Girü sen kendi ‘aczüñ bilmeyince
 Saña ‘âlim demek yokdur i nâdân
 Nice tezyîn idesin kendözüñi
 İçündür ma‘rifetden çünki ‘uryân
 Saña pes fitne-imiş okuduğun
 Şorarsañ ideyüm yüz dürlü bürhân (b. 15-20)

“Tabîb” ise hem ilm-i edyân okumayıp hem de kendi derdine bile ilaç bulamazken başkasına nasıl ilaç bulacağı yönünde eleştirilmektedir:

Tabîbem diyübeni vurmaḡıl lâf
 Ki sen oḳumamışsın ‘ilm-i edyân
 ‘Îlâcîñ kimseniñ nite bilesin
 İdemezsin çü kendözüñe dermân (b. 23-24)

İlmi yağmura benzeten şair; sedefin karnına giren nisan yağmurunun inciye, yılanın ağzına giren yağmur tanesinin ise zehre döndüğünü belirtmektedir. Yağmur aynıdır ama girdiği yere göre farklı şekiller almaktadır. Aynı yağmur bilmeden muhtelif tohumları toprakta bitirir. Aynı bunun gibi birileri için ilim hidayet sebebi iken birileri için şikâyet, cehalet ve isyan sebebidir:

Pes imdi ‘il(i)mi yağmura beñzer
 Döker çün yüzlerine âb-ı nisân
 Şadef karnına girür olur incü
 Aḡu olur ger andan içe su‘bân
 Çü şu birdür iner gökden velâkin
 Muḡâlifdür biri birine her kân
 Ne cinsden kim bilür her yirde toḡmı
 Girü anı bitürür âb-ı bârân
 Nite her ni‘metiñ şükrüni bile
 Anuñ kim batınından bitdi küfrân

Nicelere hidâyet ola ‘ilmi
Nicelere şekâvet cehl [ü] ‘işyân (b. 25-30)

Bu nasihatnamede en çok ele alınan diğer bir konu da “ölüm gerçeği”dir. Öncelikle “ölüm hak”tır, Hz. Lokman’ın bile deva bulamadığı bu dertten kimse kurtulamaz. O hâlde yarın “sîn”de perişan olmamak için şimdiden hazırlık yapmak gerekir:

Pes ölüm hağ durur çünki ölürsin
İ miskîn kibr [ü] kîn saña kandan (b. 36)

Bu yir rencdür ki hîç dermân bulunmaz
Bunuñ derdine ‘âciz kaldı Loqmân

Selâtinler zebûn oldı ecelden
Ecele uğradı kisrâ vü hağan

Yaluñuzca yatasın sîn içinde
Ne bilem şâd olasın ya perişân

Di imdi bunda anıñ yarağın kıl
Ki saña rahmet ide hattâ Mennân (b. 40-44)

Ölümü bir “kapıya” benzeten şair; bu kapıdan hem sultan ile çoban hem de nebi ile veli herkesin geçtiğini söyleyerek Hz. Dâvûd’dan Hz. Muhammed’e kadar bazı peygamberleri ve Hz. Ebu Bekir’den Hz. Fatıma’ya kadar da veli silsilelerinin başındaki isimleri şiirinde sıralamaktadır:

Ölüm bir kapudur geçsek gerekdür
Berâber anda sultân-ile çoban

Nebî velî [dağı] kurtulmadı hîç
Ölüm şarâbın içüp virdiler cân

N’idelüm cihânıñ çün işi budur
O derde uğradı Dâvûd Süleymân

Ya kanı ol Halîl İsmâ‘îl İshâk
Dağı Ya ‘kûb Yûsuf u şâh-ı Ke‘nân

Elinde ejdehâ olan ‘aşâsı
[Yed-i] beyzâ ki ol Mûsâ bin ‘İmrân

Muhammed kim cihânıñ fağri idi
Bu sünnetler anıñdur âyin erkân

Ebû Bekir ‘Ömer ‘Osmân ‘Alî hem
Ya kanı cem ‘iden Kur’ân’ı ‘Osmân

Hasan kanı Hüseyin Fatıma hem
Kamusı gitdiler döküben âbdân (b. 49-61)

İlerleyen beyitlerde sadece ölüm değil sonrası yani ahiret âlemi de şiire konu edilmiştir. Burada nasihati tutmanın veya tutmamanın sonuçları ahiret menzillerindeki durumlarla anlatılırken özellikle “sırat”taki hâller, “Niceler” mısra başı redifi ile karşılaştırmalar yapılarak ele alınır:

Şırâta uğrayırsardur yoluñ bil
Kılıcdan ince dirler ince kıldan

Niceler kuş gibi geçe şırâtı
Niceler olalar tamuya erzân

Ticâretten niceler ide aşşı
 Metâ'ından niceler ide hüsrân
 Niceler şâzılık içinde ola
 Nicelerün gözinden döküle kan
 Niceler içeler Kevser şarâbın
 Niceler olalar dâ'imâ 'atşân (b. 102-106)

Şair, bu kadar sıkıntılı halleri sıralamanın ardından şiirin sonlarına doğru insanlara Allah'ın varlığını hatırlatır. İnsanın hidayet veya küfür üzere olmasının onun mülkünden bir şey azaltıp çoğaltmayacağını belirterek kişinin bu dünyada ne ekerse ahirette onu biçeceğini söyler:

Ġanîdür cümle 'âlem varlığından
 Ġarazsuzdur her işinde o Sultân
 Açıkdur kullara dâ'im kapısı
 Ne mâni' men' ide Kâdir ü Ġufrân
 Kamu 'âlem aña 'âşi olursa
 Anuñ mülkine yokdur zerre noķşân
 Daħı mülkünden anuñ nesne artmaz
 Eger 'âbid olursa cin ü insân
 Ne kim bunda ekerse âhirete
 Girü anı biçersin ey Müselmân (b. 118-122)

Şair bu şiirde her ne kadar “can” dediği muhatabına nasihat etse de son nasihatı kendisinedir. “Çok fitneci nefsi” onu avlamaması için ona karşı gafil olmamalıdır. Geçen gün gerçi gafletle geçmiş olsa da kalanın fırsatını bilip hazırlığını yapmalıdır:

Şaķın **Yahyâ** õninden ğâfil olma
 Ki şayd itmeye seni nefsi fettân
 Geçen günüñ çü geçdi ğaflet-ile
 Açarsañ gözini vaķtidür uyan
 Sözüñ ğatm eyle kendi yarağın kıl
 Dürüş fırsat daħı geçmeden elden (b. 123-125)

Kişi bu dünyada belaya sabretmelidir zira Hak sevdiği kulunu belasız bırakmaz:

Bu dünyâda belâya şabr ide gör
 Ħaķ'ın sevdiği kurtulmaz belâdan (b. 48)

Madem dünya böyledir ve bu dünyanın da en büyük gerçeği ölümdür o zaman kişi ölmeden önce ölmeli, bu dünyadan ölmeden vazgeçmelidir:

Bu dünyâ bî-vefâdur bil Ħaķîķat
 Seni göçürmeden evvel göç andan (b. 84)

2.3. Nasihatname'nin Yer Aldığı Mecmuaların Özellikleri

Yahya mahlaslı bir şaire ait olan “Fî Beyân-ı Kasîde-i Naşîhat” başlıklı kasidenin yer aldığı iki adet mecmua tespit edilmiştir. Bunlar İBB Atatürk Kitaplığının nadir eserler bölümünde “Bel_Yz_K.001604” demirbaş numarasına kayıtlı mecmua ile Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesinde 06 Hk 1637/5 demirbaş numarasına kayıtlı mecmuadır.⁵² Bu

⁵² M nüshası; 2019 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Prof. Dr. Adnan Rüstü Karabeyođlu danışmanlığında, Feyzullah Divli tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır (Feyzullah Divli, “Hikâyât (Giriş, Dil İncelemesi, Transkripsiyonlu Metin, Gramatikal Dizin-Sözlük, Tıpkıbasım)” (Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2019). Çalışma konumuz olan nasihatnamenin de yer aldığı yüksek lisans tezinde sadece Millî Kütüphanedeki “06 Hk 1637/5” demirbaş numarasına kayıtlı “Hikâyât” başlıklı mecmua esas alınmış olup İBB

mecmualar tamamen aynı metinlerden meydana getirilmiş iki farklı nüshadır. Bu nüshalardan İBB Atatürk Kitaplığından temin edilen nüshası için “İ”, Millî Kütüphanenin Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda temin edilen nüsha içinse “M” kısaltması kullanılmıştır. Bu nüshalarla ilgili bilgileri şu şekildedir.

2.3.1. İ Nüshası

İ Nüshası, İBB Atatürk Kitaplığının nadir eserler bölümünde “Bel_Yz_K.001604” demirbaş numarasına kayıtlı “Mecmua-ı Hikâyet ve Kasâid” başlıklı bir şiir mecmuasıdır. Sadece “Hikâyet-i Ebû’l-Mehceni Rahmetullâhi ‘Aleyh” metni hariç tamamı manzumdur. Mecmua 165x230 -155x210 mm ebatlarında siyah bez ciltlidir. 1b-2a ser levhası dışta yeşil içte sarıyla çekilmiş çift kuzulu cetvelli iken geri kalan kısımda metin kırmızı cetvel içinde harekeli nesih hatla yazılmıştır. Başlıklar çoğu yerde kırmızı ancak derkenar olarak yazılanlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Mecmuadaki satır sayısı 15’tir. Toplam 73 varak olup 146 sayfadır.

İ nüshasının hem başında hem de sonunda iki adet kayıt yer almaktadır. Başında yer alan kayıt bir temellük kaydı iken sondaki kayıt ise ferağ kayıdır. Kitabın zahriye kısmındaki temellük kaydında, “*Sâhibü’l-kitâb Mîr-i Mehemed Hafîde Muhassen-zâde Mehemed Kâmilî sene (H) 1214 cemâziye’l-âhir-i garrâ*” şeklinde bir not mevcuttur. Ayrıca aynı bölümde “*Sâhibü’l-kitâb Pesend Kadın sene (silik bir şekildedir) (H) 1213⁵³*” şeklinde farklı bir kayıt daha vardır. Bu kayıttaki tarih diğer tarihten bir sene öncedir.

Bu nüshada yer alan diğer kayıt ise 73a sayfasında yer alan ferağ kayıdır. Bu kayıt şu şekildedir: “*Temmetü’l-kitâb bi-‘avni’llâhi’l-Melikü’l-Müte’âl Sevvedehü’l-fakîrü’l-hakîr Mehemed Kâmilî sene (H) 1201 Cemâziye’l-evvel*”. Bu bilgi ışığında bu mecmuanın derleyeni Mehemed Kâmilî isminde biri olup H 1201 senesinin Cemâziye’l-evvel’inde kitabı tamamladığını öğrenmekteyiz.

2.3.2. M Nüshası

M nüshası, Millî Kütüphanenin Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda “06 Hk 1637/5” demirbaş numarasına kayıtlı “Hikâyât” başlıklı bir şiir mecmuasıdır. Cetveller ve duracak yerler kırmızıyla yazılmıştır. Mecmua; yaldız zencirekli, miklepli, 205x150-150x95 mm ebatlarında kahverengi meşin kaplı mukavva ciltlidir. Mecmuadaki satır sayısı 11 olup hattı harekeli nesihdir. Toplam 135 varak olup 270 sayfadır. Nüshada herhangi bir kayda rastlanılmamıştır. Ancak nüshanın sonunda bir dua yer almaktadır. Bu duanın altında “*Zübeyde Hatun’un tevhîd-i şerîfi*” şeklinde bir not vardır. İ nüshasındaki “*Pesend Kadın*” tabiriyle kastedilen Zübeyde Hatun olabilir mi, bilemiyoruz. Bu nüshada bazı varak ve sayfalar boştur.

Her iki mecmuada toplam 18 farklı metin vardır. Bunlardan 17’si manzumken 1’i mensurdur. İ nüshasındaki 2 no.lu şiirin bu nüshayı derleyen Mehemed Kâmilî’ye ait olması kuvvetle muhtemeldir. Zira müstensihin ayrıca şair olduğunu düşündüren bir durum söz konusudur. Şöyle ki 1b-2b sayfasındaki “Fasl” başlıklı şiirin 2a sayfasının 10’uncu satırında yer alan beyit,

— . — — / — . — — / — . —

Hem bu **Mehemmed** kulına rahmet it
Yoldaşın îmân yirini cennet it (10)⁵⁴

Atatürk Kitaplığının nadir eserler bölümünde “Bel_Yz_K.001604” demirbaş numarasına kayıtlı “Mecmua-ı Hikâyet ve Kasâid” başlıklı diğer nüsha (İ nüshası) tespit edilememiştir.

⁵³ Bu tarih siliktir.

⁵⁴ *Mecmua-ı Hikâyet ve Kasâid*, İBB Atatürk Kitaplığının nadir eserler bölümü, Bel_Yz_K.001604, vr. 60a / *Hikâyât*, Millî Kütüphane, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 06 Hk 1637/5, vr. 112a (Devamındaki varak numaraları beyitlerin yanında yay ayrıç içerisinde gösterilmiştir.).

şeklindedir. Beyitte yer alan “Mehemmed” isminin, bu nüshasındaki her iki kayıta da mecmuanın müstensihi olarak geçen “Mehemmed Kâmilî”ye ait olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü M nüshasında bu beyitte *Mevlid*’in şairi “Süleyman Çelebi”nin ismi geçmektedir. Görüldüğü gibi bu beyti müstensih kendi ismine çevirmiştir. Ayrıca İ nüshasında M nüshasından ve *Mevlid*’in aslında olmayan bazı beyitler de vardır. Bunlar da Mehemmed Kâmilî’ye ait beyitler olabilir.

Yukardaki beytin aslı hem M nüshasında hem de *Mevlid*’in orijinal nüshasında⁵⁵ aşağıdaki gibidir:

Hem bu **Süleymân** fakîre rahmet it
Yoldaşın îmân yirini cennet it (690) (M 19b/6 - F 56 / M 58)⁵⁶

3. Metin

Fî Beyân-ı Kaşîde-i Naşîhat

[*mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün*]

1. Eyâ dünyâyı sevüp mağrûr olan [İ 60a, M 112a]
Kulağ dut ne direm⁵⁷ ben saña ey cân
2. Nice bir yatasuñ ğafletde dâ’im
Ecel ermezden öñdin imdi uyan
3. Uşan olma ki aklıñ başına dir [M 112b]
Yol uzağdur ki yokdur had ü pâyân⁵⁸
4. Bilür misüñ niçün geldiñ cihâna
Seni kullıg-ıçün yaratdı Sübhân
5. Gözin aç tâ ki göresin yolını
Koyup geçme [bu] yolu gitme yâbân⁵⁹
6. Bu evde şöyle diril ârif iseñ
Nitekim ey mi yol⁶⁰ söyle ğarîbân
7. Çü ömrüñ eksilür her bir nefesde
Görürsün döndüğünce⁶¹ işbu devrân⁶²
8. Saña bu mâl u mülkün yok vefâsı
Niçün eyleyesin üstüne devrân⁶³
9. Giceler⁶⁴ Hağğ’a sen eyle münâcât
Seherde ol nitekim an-tâlibân⁶⁵
10. Gider benlik sözünü ortadan sen
Ki bu hulğ eyledi aşhâb [u] akrân

⁵⁵ Ahmed Aymutlu, Süleyman Çelebi ve *Mevlid-i Şerif*, (İstanbul: Meb Yayınları, 1995).

⁵⁶ Ahmed Aymutlu, Süleyman Çelebi ve *Mevlid-i Şerif*, (İstanbul: Meb Yayınları, 1995), 182-183.

⁵⁷ ne direm: n’idem İ

⁵⁸ had ü pâyân: hadde pâyân İ

⁵⁹ Mısraı kafiyyeye uydurmak için sondaki “yâbâna” kelimesi “yâbân” olarak okunmuştur.

⁶⁰ ey mi yol: yol ey mi M

⁶¹ döndüğünce: döndükce İ

⁶² devrân: dervân İ

⁶³ devrân: dervân İ

⁶⁴ Vezin gereği mısradaki “geceler” kelimesindeki “-de” hal eki çıkarılmıştır.

⁶⁵ Vezin gereği mısradaki “seherîde” kelimesi “seherde” şeklinde okunmuştur.

- 11 Göñülden ‘ucb kirüñ nef[i]si yu [M 113a]
Gelür şıdķ u muħabbet gitse ‘unvân
- 12 Tevâzu ‘dan bulur nefsuñ kemâli [İ 60b]
Taħammül kııl her işde olma ğağbân
- 13 Yumayınca kişi naķşını levhüñ
Dağı bir naķş aña yazılmaz ey cân
- 14 Dime kim oķumuşam cümle ‘ilmi
‘Amel çün eylemezsın sen i [nâ]dân
- 15 Benem ‘âlim deyü da‘vâ kıılursın
Şuña mı irdi ‘ilmüñ billâh utan
- 16 ‘Azâzil’den dağı çok mı bilürsın
Ki ‘ucbundan anı red itdi Sübhân
- 17 Şeref dutmaķdadur bilmekde şanma
Buña tanıķdurur âyât-ı Kur’ân
- 18 Girü sen kendi ‘aczüñ bilmeyince
Saña ‘âlim demek yokđur i nâdân
- 19 Nice tezyîn idesın kendözüñi
İçündür ma‘rifetden çünki ‘uryân [M 113b]
- 20 Saña pes fitne-imiş oķuduğın
Şorarsañ ideyüm yüz dürlü bürhân
- 21 Ki sen uş dâ’imâ şusuz gezersın
İleyiñde aķarken âb-ı hayvân
- 22 Gözüñ yokđur göremezsın yoluñı
Egerçi var eliñde mâh-ı tâbân⁶⁶
- 23 Tabîbem diyübeni vurmağıl⁶⁷ lâf
Ki sen oķumamışsın ‘ilm-i edyân
- 24 ‘Îlâciñ kimseniñ nite bilesın
İdemezsın çü kendözüñe⁶⁸ dermân
- 25 Pes imdi ‘il(i)mi yağmura beñzer
Döker çün yüzlerine âb-ı nisân
- 26 Şadef karnına girür olur incü
Ağı olur ger andan içe su‘bân
- 27 Çü şu birdür iner gökden velâkin [İ 61a]
Muħâlifdür biri birine her kân [M 114a]
- 28 Ne cinsden kim bilür her yirde toħmı
Girü anı bitürür âb-ı bârân
- 29 Nite her ni‘metiñ şükrüni bile
Anuñ kim baťınından bitdi küfrân
- 30 Nicelere hidâyet ola ‘ilmi
Nicelere şekâvet cehl [ü] ‘işyân

⁶⁶ Mısradan yer alan “eliñde” kelimesinden sonra “var al” kelime grubu, vezin gereği çıkarılmıştır.

⁶⁷ vurmağıl: urmağıl İ

⁶⁸ kendözüñe: kendüñe M

- 31 Seni nefsiñ zehî kim eylemiş kul
Girürsin ger dirile oda giryân
- 32 Yüri var dünyâyâ aldanma dürüş
Niceleri yoluna iletirdi Şeytân
- 33 Taşuñ Sünnî için kâfir olursun
Degil mi mü'min adı saña bühtân
- 34 Dalâletden eyü olmaz-iseñ sen
Melâletden çekesin dün gün efgân
- 35 Ki yıkulur bu yirler kamu gökler
Olısar durur âhir cümle vîrân
- 36 Pes ölüm haq durur çünkü⁶⁹ ölürsin [M 114b]
İ miskîn kibr [ü] kîn saña kandan
- 37 Kime itmedi işi çarh-ı gaddâr
Kimiñ itmedi cigerin dolu kan
- 38 Gâhî oğlı-çün ağladur atayı
Gâh oğlançuğun ayırur anadan
- 39 Bu yir işdür kim uğrar kamu maḥlûk
Bu yir dertdür ki yokdur aña dermân
- 40 Bu yir rencdür ki hîç dermân bulunmaz
Bunuñ derdine 'âciz kaldı Loqmân
- 41 Selâtinler zebûn oldı ecelden
Ecele uğradı kisrâ vü ḥaḳan
- 42 Ecel câmı şarâbın çün içersin [İ 61b]
Düşesin ayru kamu düşleriñden
- 43 Yaluñuzca yatasın sîn içinde
Ne bilem şâd olasın ya perişân
- 44 Di imdi bunda aniñ yarağın kıl
Ki saña rahmet ide ḥattâ Mennân [M 115a]
- 45 Gice gündüz 'ibâdete dürişgil
'İbâdetdür bilürseñ genc-i pinhân
- 46 Kazâ-yı âsumânı çün irişe
Ecele olamaz kimse yabândan
- 47 Gelecek⁷⁰ nesne gelür çâre yokdur
Gerek sen yaş yirine ağlağıl kan
- 48 Bu dünyâda belâyâ şabr ide gör
Ḥaḳ'ın sevdügi kırtulmaz belâdan
- 49 Ölüm bir kapudur geçsek gerekdür
Berâber anda sultân-ile çoban
- 50 Kişi cümle o şerbetden içiser
[Ki sen] öñci ol işde heme yeksân
- 51 Nebî velî [daḥı] kırtulmadı hîç
Ölüm şarâbın içüp virdiler cân

⁶⁹ çünkü: çünkim M

⁷⁰ Vezin gereği "gelecege" kelimesi "gelecek" şeklinde okunmuştur.

- 52 Bu dünyâda kimesne qalmaz elbet
Ecelden kaçmağa yok durur imkân
- 53 N'idelüm cihânîñ çün işi budur [M 115b]
O derde uğradı Dâvûd Süleymân
- 54 Ya kanı ol Halîl İsmâ'îl İshâk
Dağı Ya'qûb Yûsuf u şâh-ı Ke'nân
- 55 Elinde ejdehâ⁷¹ olan 'aşâsı
[Yed-i] beyzâ ki ol Mûsâ bin 'İmrân
- 56 Muhammed kim cihânîñ fahrî idi
Bu sünnetler anıñdur âyin erkân
- 57 Anıñçun yaradıldı cümle 'âlem [İ 62a]
Anıñçun durdırıldı ins-ile cân
- 58 Vefâ kalmayacak bu dünyâyı bil
Saña hod kalısar degil yaraqlan
- 59 Ebû Bekir 'Ömer 'Osman 'Alî hem
Ya kanı cem'iden Kur'an'ı 'Osman
- 60 Hasan kanı Hüseyin Fatıma hem
Kamusu gitdiler döküben âbdân
- 61 Çü 'ömrüñ eksilür her bir nefesde
Görürsin döndüg[ün]ce işbu devrân [M 116a]
- 62 Hezârân cehd idüben dürişesin
'İmâret olmayısar işbu vîrân
- 63 Nite 'âkil kişi isteye râhat
Şol evde kim didiler aña zindân
- 64 İkâmet olmayısar 'aqlıñı dir
Yarın gitdiñ bugün sen bunda mihmân
- 65 Güzâfın gelmediñ sen bu cihâna
Ki dâ'im yürüyesin zâr u giryân
- 66 Çü 'aybın gizledüñ halkdan velâkin
Bilür gönüldeki sırruñı Rahmân
- 67 Eliñde var-iken sermâye zinhâr
Aluñur her metâ'ı bunda irken
- 68 Tefekkür kıl sen imdi 'ârif-iseñ
Ki vardur 'âkıbet bu 'ömre pâyân
- 69 Gelicek vaqt-i rihlet[iñ] gidersin [M 116b]
Ki bir lahza dağı verilmez emân
- 70 Uyar cânuñ günâhdan tevbe eyle
Ve illâ kaşd ider imâna şeytân
- 71 Vefâ umma bu dünyâdan şağın hey
Anıñla kılmağıl sen 'ahd ü peymân
- 72 Seni aldar bu dünyâ bî-ğabersiz [İ 62b]
Ögüdüm dut bu sözlerime inan

⁷¹ ejdehâ: ejderhâ İ

- 73 Bu dünyâ lezzetine mağrûr olma
Bu nefsi bilmegil hem-çü⁷² hannân
- 74 Seni gör bir nefes güldürdü dünyâ
Şoñ uci biñ kezin kıldurur efgân
- 75 Ölenler saña yetmez mi naşîhat
Niçün ‘aqlıñı dermezsın [sen] ey cân
- 76 Bu dünyâ bil ki saña bâkî kalmaz
Eger melik olam Şâm u Horâsân
- 77 Ki âhir yatisarsın sîn içinde
Beş on arşûn bez yahûd ‘uryân
- 78 Ne mağrûrsın cihânñ lezzetine [M 117a]
Nice bir [hem] yürü[r]sin şâz u handân
- 79 Każâ yili ecel oğların atar
Saña da doğunur âhir o oğdan
- 80 Ol okuñ zağmına hiç kimse duymaz
Görür olmaz virür cânını kurbân
- 81 Gel imdi kendözüne diz öñünü
Ecel irişmeden saña nâgihân
- 82 Ki ‘aqlıñ dir başına vaqt yakındur
Utan kim saña nazîrdür Yaradan
- 83 Hevâya uyma gec nefis arzûsından
Bu nefsiñ başına ur muhkem uyan
- 84 Bu dünyâ bî-vefâdur bil haqîkat
Seni göçürmeden evvel göç andan
- 85 Bu fânîde nice bâkî kalasın
Şanur mısın ola dünyâ âbâdân
- 86 Böyle mürselîn [ü hem] evliyâlar [M 117b]
Şahâbe tâbi ‘în ahyâr yârân
- 87 Kamusı seni irşâd eylemişdür [İ 63a]
Göñül⁷³ virme şuña kim ola vîrân
- 88 Aña kim ağlamak virildi anda
Gelüben [dağı] dünyâda [o] handân
- 89 Ne hâlde [ki] olur olsa ölümüñ
Kıyâmıñ eyledür ey merd-i merdân
- 90 Kaçankim halkı [sen hem] hor göresiñ
Kıyâmet⁷⁴ heybetinden ola sekrân
- 91 Şu deñlü gâlib ola anda dehşet
Ki korkudan ağara cümle vildân
- 92 Hâk’uñ ululığından bil öñinde
Gele dizlerinüñ üstine erzân

⁷² Vezin gereği “hem-çün” kelimesi “hem-çü” şeklinde okunmuştur.

⁷³ Göñül: Gül M

⁷⁴ Kıyâmet: Kıyâmetde M

- 93 Dutuben gözlerini göge karşı
Olalar cümle halk ol günde hayrân [M 118a]
- 94 Kalısar her kişi nefsinden ‘âciz
Eger ‘Îsâ eger Mûsâ bin ‘Osmân
- 95 Dime kim ben fülân ibn-i fülânım
Gedâ vü⁷⁵ pâdişâhdur anda yeksân
- 96 Neseb şorulmaz anda bir kişiden
‘Âlemden şorulur pes cümle insân
- 97 Kiminüñ sağ ele gele berâtı
Kiminüñ şol eline hor u heclân
- 98 Eyü yavuz ne kim itdün cihânda
Elüñe vireler bir ulu dîvân
- 99 Kılın⁷⁶ kıldan seçerler bil önünde
Şu vaqt kim⁷⁷ kurula anda mîzân
- 100 Eger hayruñ ağır gelse zî-devlet
Yüzün ağ ola hem-çün mâh-ı tâbân
- 101 Eger şerriñ ağır gelse i miskîn [M 118b]
Varacak yirüñ ola bil ki nîrân
- 102 Şırâta uğrayısdur yoluñ bil [İ 63b]
Kılıcdan ince dirlir ince kıldan
- 103 Niceler kuş gibi geçe şırâtı
Niceler olalar tamuya erzân
- 104 Ticâretten niceler ide⁷⁸ aşşı
Metâ‘ından niceler ide hüsrân
- 105 Niceler şâzılık içinde ola
Nicelerün gözinden döküle kan
- 106 Niceler içeler Kevser şarâbın
Niceler olalar dâ‘imâ ‘atşân
- 107 Şular kim ‘ahd üzere hoş dirildi
Bulalar cennet içre hûri Rıdvân
- 108 Eger ma‘mûr iderseñ cennetânı
Varıcağ anda olasın hırâmân
- 109 Gel imdi eylegil bunda yarağı
Ki tâ sen bulasın ol demde gufrân [M 119a]
- 110 Tecellî eyleye nûr-ı İlâhî
Vişâle degşürile cümle hicrân
- 111 Niçün sen gaflet-ile mübtelâsın
Çü vardı menziline_ecdâd u akrân
- 112 Dürüş gel sen dağı iste kılavuz
Ayak baş Hâk yoluna hem-çü merdân

⁷⁵ Gedâ vü: Gedâsı M

⁷⁶ Vezin gereği “kılını” kelimesi “kılın” şeklinde okunmuştur.

⁷⁷ Vezin gereği “ne kim” kelimesi “kim” şeklinde okunmuştur.

⁷⁸ Vezin gereği “ideler” kelimesi “ide” şeklinde okunmuştur.

- 113 Eger bilüp şapar-iseñ bu yoldan
Nite ola gönülde nûr-ı îmân
- 114 Eger azdun-ise bilüp [bu] yolu
Olacağsın her işiñde peşîmân
- 115 Cehâlet kimseye ‘özü olmayısar
Eger biñ yıl olursañ zâr u giryân
- 116 Mu ‘ayyen sen kamu hâliñ bilürsin
Beyân etmiş d[ur]ur Furkân’da Rahmân
- 117 Münezzezdür seniñ yol bulduğından [İ 64a]
[O] fazl edüben[i] gönderdi Kur’ân
- 118 Ğanîdür cümle ‘âlem varlığından [M 119b]
Ğarâzsuzdur her işinde o Sultân
- 119 Açıkdur kullara dâ’im kapısı
Ne mâni‘ men’ ide Kâdir ü Ğufrân
- 120 Kamu ‘âlem aña ‘âşi olursa
Anuñ mülkine yoğdur zerre noğşân
- 121 Dağı mülkenden anuñ nesne artmaz
Eger ‘âbid olursa cin ü insân
- 122 Ne kim bunda ekerse âhirete
Girü anı biçersin ey Müselmân
- 123 Şağın **Yahyâ** öñinden ğâfil olma
Ki şayd itmeye seni nefsi fettân
- 124 Geçen günüñ çü geçdi ğaflet-ile
Açarsañ gözini vahtidür uyan
- 125 Sözüñ hatm eyle kendi yarağın kıl
Dürüş fırsat dağı geçmeden elden

Sonuç

Huzurun hâkim olduğu bir sosyal hayatı inşa etmek için gerek devlet gerekse sivil toplum teşkilatları her dönemde büyük çaba göstermişlerdir. Yaşadığı toplumdaki problemleri gören ve bunlara ilgisiz kalmayan sivil yapılardan biri de o toplumun edebiyat dünyasına yön veren şairler olmuştur. Şairler, dürüst ve erdemli insan yetiştirmek için yazdıkları didaktik şiirleriyle “yaratılış, ölüm ve sonrası, nefsin tezkiyesi” gibi ahlaki ve dinî konular üzerine durmuşlardır.

Bu tarz şiirlerden biri olan nasihatnameler; çoğu kez mesnevi nazım şekliyle yazılan, dili oldukça sade olup sanat göstermekten daha çok insanlara öğütler vermek amacıyla telif edilen metinlerdir. Çalışma konumuz olan “nasihatname” ise Yahya mahlaslı bir şaire ait kaside nazım şekliyle yazılmış bir şiirdir. 125 beyitten meydana gelmiştir. Bu şiirin de bulunduğu mecmuanın elimizde iki nüshası mevcuttur. Bunlar İBB Atatürk Kitaplığının nadir eserler bölümünde “Bel_Yz_K.001604” demirbaş numarasına kayıtlı mecmua ile Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesinde 06 Hk 1637/5 demirbaş numarasına kayıtlı mecmuadır. Bu iki nüshada “Fî Beyân-ı Kasîde-i Nasîhat” başlığıyla yer alan nasihatname İ nüshasında 60a-64a ve M nüshasında 112a-119b varakları arasında yer almaktadır.

Eski Anadolu Türkçesi ile yazılan şiirde hem arkaik ekler hem de arkaik kelimelere sıklıkla rastlanmaktadır. Nasihatnamede atasözü ve deyimlere de yer verilmiştir. Sade bir dil şiire hâkimdir. Bu türün gereği olarak şair Yahya da süslü bir dilden uzak durmuş böylece

muhababına vermek istediği öğütleri daha anlaşılır kılmıştır. Bu eserde, “dünya hayatı, nefis ve şeytanın hileleri, ölüm ve sonrası hayat” gibi konular etrafında nasihatler verilmiştir. Kendisini de nefsin oyunlarına karşı uyararak şair, ahiret için hazırlık yapmanın önemi üzerine durmuştur. Şiirde birçok ayet ve hadise telmih de yapılmıştır.

Şiir, remel bahrinin “mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ûlün” vezninde yazılmıştır. Şiirde tespit ettiğimiz aruz kusurlarından bazıları da şiir üzerinde gösterilmiştir. Nasihatname, mürekkep kafiyenin mürdef kafiyesi üzerine kurulmuş olup redifsizdir.

Şiirde, şairin hangi Yahya olduğu hakkında kesin bir karara varacağımız herhangi bir ipucu yoktur. Bu sebeple öncelikle edebiyat tarihimizde adı geçen Yahya mahlaslı on sekiz şahıs tespit edilip bunlardan İ nüshasında yer alan ferağ kaydındaki H 1201 yılından sonraki yıllarda doğmuş olan isimler bu gruptan çıkarılmıştır. Geri kalan 11 isim üzerinden değerlendirmeye devam edilmiş olup bu isimlerden bazılarının da şiirlerinin hâlâ tespit edilmemesinden dolayı üzerinde durduğumuz şair sayısı 3’e kadar düşürülmüştür. Bu 3 isimden bilhassa başka bir nasihatnamesinin de tespit edildiđi⁷⁹ ve şiirlerinde sade bir dili hâkim kılan Beşiktaşlı Yahya Efendi üzerinde değerlendirmeler yoğunlaştırılmıştır. Sonuç olarak da bu eserin Beşiktaşlı Yahya Efendi’ye ait olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

Kaynakça

- Altuntaş, Halil, Şahin, Muzaffer. Kur’ân-ı Kerîm Meâli. Ankara: DİB Yayınları, 2009.
- Aslan, Üzeyir. “Yahya, Şeyh Yahya Efendi” Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2014), erişim tarihi: 19.03.2023 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-seyh-yahya-efendi>
- Aslan, Üzeyir. “Yahyâ, Yahyâ Efendi”, Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2014), erişim tarihi: 19.03.2023 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-yahya-dede-efendi>
- Aymutlu, Ahmed. Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif. İstanbul: MEB Yayınları, 1995.
- Bozyiğit, Esra Bozyiğit. “Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı (İnceleme - Tenkitli Metin - Nesre Çeviri - Sözlük).” Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2021.
- Canım, Rıdvan. Türk Edebiyatında Türler. Ankara: Grafik Yayınları, 2020.
- Çağbayır, Yaşar. Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Büyük Türkçe Sözlük. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.
- Çağbayır, Yaşar. Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin söz varlığı Büyük Türkçe Sözlük. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016.
- Çakır, Emine. “Müderris Yahya Efendi, Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi”, Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2015), erişim tarihi: 20.03.2023 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muderris-yahya-efendi-besiktasli>
- Çaldak, Süleyman. “Müeyyed-zâde Yahya b. Mehmed b. Ali, Hısım Yahya Efendi”, Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2014), erişim tarihi: 19.03.2023 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mueyyedzade-yahya-mehmed-ali-hisim>
- Dilçin, Cem. Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. Ankara: TDK Yayınları, 1995.
- Dilçin, Cem. Yeni Tarama Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları, 1983.
- Divli, Feyzullah. “Hikâyât (Giriş, Dil İncelemesi, Transkripsiyonlu Metin, Gramatikal Dizin-Sözlük, Tıpkıbasım)” Doktora tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2019.

⁷⁹ (Büşra Karasu, “Beşiktaşlı Yahya Efendi Adına Kayıtlı Manzum Bir Nasihatname”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9/23, 2022, s. 1-18.

- Erkan, Arif. Arapça-Türkçe Büyük Sözlük. İstanbul: Huzur Yayınevi, 2006.
- Ertem, Rekin. Şeyhülislam Yahyâ Divanı. Ankara: Akçağ Yayınları, 1995.
- Gülsevin, Gürer. Eski Anadolu Türkçesinde Ekler. Ankara: TDK 2007.
- İmam Nevevî, Riyazüs Salihin Metin Çeviri, 3. çev. Emin Özafşar, Bünyamin Erul. Ankara: DİB Yayınları, 2020.
- İmam Suyufî. El-Camiu's-sağîr. 1, 2, 3. çev. Seyit Avcı. Konya: Serhat Kitabevi, 2013.
- Kanar, Mehmet. Farsça - Türkçe Sözlük. İstanbul: Say Yayıncılık, 2013.
- Karagözlü, Volkan. "Yahya, Çukadar Yahya Efendi", Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2015), erişim tarihi: 19.03.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-cukadar-yahya-bey>
- Karasu, Büşra. "Beşiktaşlı Yahya Efendi Adına Kayıtlı Manzum Bir Nasihatname", Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi, 9/23, 2022.
- Kavruk, Hasan "Şeyhülislam Yahya", Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2014), erişim tarihi: 19.03.2023 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/seyhulislam-yahya>
- Kaya, Bayram Ali "Yahya Bey, Taşlıcalı, Dukaginzade", Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2013), erişim tarihi: 20.03.2023 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-bey-dukaginzade>
- Kılıç, Filiz. "Emin Kösesi Yahya, Yahya Efendi", Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2014), erişim tarihi: 19.03.2023 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/emin-kosesi-yahya-yahya-efendi>
- Köksal, Fatih Köksal. Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori. İstanbul: Kesit Yayınları, 2012.
- Mecmua-ı Hikâyet ve Kasâid, İBB Atatürk Kitaplığının nadir eserler bölümü, Bel_Yz_K.001604, vr. 75. *Hikâyât*, Millî Kütüphane, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 06 Hk 1637/5, vr. 146.
- Ozankaya, Özer. Toplum Bilime Giriş. Ankara: S Yayınları, 1982.
- Pala, İskender. "Nasihatname", TDV İslâm Ansiklopedisi 32, 2006.
- Parlakkılıç Mucan, Ayşe. "Türk İslâm Edebiyatında Manzum Nasihat-nameler ve Uralı Yakub Oğlu Hüseyin'in Miftâh-ı Cennet'i" Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2020.
- Parlatır, İsmail. Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, 2012.
- Sağlam, Ayşe. "Taşlıcalı Yahya Bey ve Hamsesi" Doktora tezi, Dicle Üniversitesi, 2016.
- Sevgen, Nazmi. Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı - Menkıbeleri – Şiirleri. İstanbul: 1965.
- Sucu, Nurgül. "Yahya, Bostanzade Yahya Efendi", Türk edebiyatı isimler sözlüğü. (2014), erişim tarihi: 19.03.2023 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-bostanzade-yahya-efendi>
- Sucu, Nurgül. "Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Mir'âtü'l-Ahlâk'ı (İnceleme Metin)" Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010.
- Tombul, Enis. "Beşiktaşlı Yahya Efendi's Dıwan: Text And Textual Analysis" Yüksek Lisans tezi, Boğaziçi University, 2014.
- Tuman, Nail. (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı). Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri. Ankara: Büro Yayınları, 2001.
- Yılmaz, Müslüm. Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı Tasavvufi Şahsiyeti ve Dîvânı. İstanbul: 2014.

Summary

Society has a variable structure that changes, grows, and differentiates. To make this structure livable and beautiful, people have put some rules into practice, which they called laws over the centuries. One of the purposes of putting these rules is to create a common human living space for everyone by determining their freedom areas. In addition to the implementation of laws, individual efforts have also emerged to build a good society. Especially the personalities we call opinion and opinion leaders, who come out of the people and know their material and spiritual problems very well, have shown many activities in this respect. These leaders have taken the material and spiritual shortcomings they have seen in the society they live in as a problem and tried to eliminate these shortcomings. One of these efforts is the writing of works that will spiritually mature the society.

In this way, one of the works that guides society is advice books. In the advice books, which are mostly written in periods of dissolution of societies, advice containing solution suggestions is included in the areas showing signs of deterioration. Advice books are religious, moral, and instructive texts. In Muslim societies, moral values have been approached not only in terms of dry teaching but also in terms of applicability to life. In the advice books, the author does not aim to be people who know etiquette and moral rules very well, but wants to raise people who apply them to their lives and reach ethical competence.

Advice books, which are evaluated among didactic works, are generally religious and Sufi works written in the form of a mesnevi. Their languages are quite simple and understandable. Because the purpose in their writing is not to show artistry, but to rescue people from the mistakes they have fallen into, and to encourage them to the good and the beautiful. Therefore, the message that the reader wants to convey is not veiled in artistic, ornate expressions.

The process of writing advice books in this style by the Turks dates back to the period after they became Muslims. However, in the following times, this genre became very popular in Turkish literature. Thanks to these works, it was desired to explain the new religion's both practical and doctrinal provisions to the people by the authors, thus creating a society that is aware of the rules of the religion to which they belong and can carry it into their lives.

In advice books, the inspiration source to create a peaceful society has been the Quran and hadiths. In these works, many quotes have been made directly or indirectly from both the Quran and the hadiths within the divine command of "enjoining good and forbidding evil."

The advice book that is the subject of our study belongs to a poet named "Yahya." This poem, titled "Fî Beyân-ı Kaşîde-i Naşîhat," is included in two manuscripts that have the same content as all other texts. These manuscripts are registered under the inventory number "Bel_Yz_K.001604" in the rare works section of the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library and under the inventory number 06 Hk 1637/5 in the Ankara Adnan Ötügen Provincial Public Library. It is written in the form of a kaside and consists of 125 couplets.